

5. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг : навчальний посібник / В. П. Ходаківська, О. Д. Данілов. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. – 501 с.
6. Муніципальні запозичення в Україні : матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми фінансування розвитку великих міст за рахунок муніципальних запозичень та шляхи їх розв'язання» (м. Київ, 29 вересня 2004 року) / [редкол. : В. І. Кравченко, В. М. Падалка, Д.М. Гриджук та ін.]. – К. : Міжнародний інститут фінансів, 2005. – 192 с.
7. Розпутенко І. І. Розвиток позик органів місцевого самоврядування в перехідний період : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. наук з державного управління за спец. : 25.00.04 «місцеве самоврядування» / І. І. Розпутенко. – К., 2003. – 20 с.
8. Крайник О. Формування стратегії запозичень органами місцевого самоврядування / О. Крайник // Демократичне врядування : науковий вісник. – 2011. – № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lvivacademy.com/visnik6/fail/+Krajnyk.pdf>.
9. Нестеренко А. С. Правові засади формування та використання місцевих фінансових ресурсів в Україні : монографія / А. С. Нестеренко. – Одеса : Юридична література, 2006. – 208 с.
10. Мазур І. І. Особливості становлення ринку муніципальних паперів в Україні / І. І. Мазур // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 1. – С. 23–28.
11. Заверуха І. Б. Проблеми правового регулювання державного боргу України : Дис... д-ра юрид. наук за спец. : 12.00.07 / І. Б. Заверуха. – Л., 2007. – 441 с.

УДК 347.73.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В АУДИТОРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

PECULIARITIES OF FINANCIAL MONITORING IN AUDITING

Цой В.К.,
студентка

Інститут права імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом

У статті розглянуто підходи до визначення сутності фінансового моніторингу як превентивного заходу із попередження та протидії відмивання «брудних» коштів. Розкрито особливості здійснення процедури фінансового моніторингу такими спеціально визначеними суб'єктами, як аудитори, аудиторські фірми у контексті діючого законодавства.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, фінансове правове поле, легалізація коштів, суб'єкт первинного фінансового моніторингу, аудит, аудиторська діяльність, індикатори ризику.

В статье рассмотрены подходы к определению сущности финансового мониторинга как превентивной меры по предупреждению и противодействию отмывания «грязных» денег. Раскрыты особенности осуществления процедуры финансового мониторинга такими специально определенными субъектами, как аудиторы, аудиторские фирмы в контексте действующего законодательства.

Ключевые слова: финансовый мониторинг, финансовое правовое поле, легализация денег, субъект первичного финансового мониторинга, аудит, аудиторская деятельность, индикаторы риска.

The article deals with approaches to defining the essence of financial monitoring as a preventive measure to prevent and counteract money laundering of «dirty» money. It outlines established by law and based on FATF recommendations corresponding identified suspicious transactions: 1) to identify transactions obligatory for financial monitoring; 2) for transactions being obligatory for internal financial monitoring.

The peculiarities of financial monitoring procedure implementation by such entities specially designated as auditors and audit firms in the context of current legislation are considered. The attention is focused on the fact that duties in the audit sector (entity of initial financial monitoring) provided by auditors, audit firms, entities providing accounting services to clients in accordance with FATF Recommendations in the following areas: in the implementation of purchase and sale of real estate needed to manage assets; if necessary in managing a bank account or securities account; if necessary to raise funds for the formation of a new legal entity and to ensure it with cash; in the case when you create a new legal entity and support of its audit procedures or management; the implementation of sale of legal entities (corporate rights).

The article highlights a number of factors that contribute to the laundering of «dirty» money in our country: the imperfection of mechanisms of control and monitoring of financial institutions; failure of international standards of financial regulation developed by specialized international organizations; corruption among state executive, judicial and even law enforcement authorities; inability or limited to the exchange of financial information with foreign law enforcement authorities in terms of financial monitoring of such specially designated entities as auditors, audit firms are not fully developed meaningful, logical regulatory coordination concerning risk assessment. Recommendations on optimizing and improving of the financial monitoring subjects such as auditors, audit firms are given.

Key words: «dirty» money, financial monitoring, financial legal framework, legalization of funds, initial financial monitoring entities, audit, auditing, risk indicators.

За останні 15-20 років проблема відмивання незаконних доходів стала однією з основних міжнародних проблем, до вирішення якої залучені провідні країни світу. За оцінками різних міжнародних експертів, в останні роки доходи від різного роду злочинів складають від 5 до 7% світового валового продукту.

На сьогоднішній день майже всі країни світу на державному рівні максимально вживають заходів щодо попередження та боротьби з відмиванням нелегальних доходів, набутих злочинним шляхом. І важливу роль при цьому відведено

контролюючим органам. Основи міжнародної співпраці засновані на поєднанні використання різних методів та засобів із врахуванням специфіки відповідного законодавства. Мова йде про Рекомендації FATF 23 (2012 р.) [6].

Адже кожна держава, відповідно до свого правового поля, розробляє та впроваджує власні заходи боротьби із легалізацією злочинних коштів. Україна не стала винятком, і в процесі адаптації нормативно-правового забезпечення фінансової діяльності до світових стандартів було створено орган Державного фінансового моніторингу

(далі – Держфінмоніторинг). Разом із тим питання особливостей здійснення фінансового моніторингу суб'єктами аудиторської діяльності, зокрема методи побудови системи оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму у контексті заходів фінансового моніторингу залишаються мало дослідженими.

Питання нормативно-правового характеру щодо здійснення фінансового моніторингу стали предметом дослідження у працях таких науковців, як О. І. Барановський, С. А. Буткевич, І. М. Гаєвський, Л. К. Воронова, Л. А. Савченко, О. П. Орлюк, О. М. Горбунова, А. О. Клименко, В. М. Берізко, М. П. Кучерявенко та ін. Невирішеними є спірні питання щодо ролі аудиторів як суб'єктів первинного фінансового моніторингу, особливо в контексті оновленого Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброй масового знищення» від 14 жовтня 2014 року № 1702-ВІІ [1].

Мета статті полягає в узагальненні теоретичних аспектів щодо сутності фінансового моніторингу та особливостей його здійснення суб'єктами первинного фінансового моніторингу – аудиторами, аудиторськими фірмами.

Ринкові перетворення детермінували зміни у різних галузях права, у тому числі і фінансовому праві. У зв'язку із цим відбувається модифікація галузі фінансового права, з'являються нові інститути, спостерігається запозичення правового інструментарію із інших суміжних галузей, таких як: фінанси, фінансовий менеджмент, державне управління, а також аудиту як сфери консультаційних послуг т. ін.

Вперше поняття «фінансовий моніторинг» як право-ву категорію розглядали у своїх працях О. М. Горбунова та М. І. Хімічева, зосереджуючи увагу на аспекті роботи відповідних органів та заходах щодо протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом [8, с. 146]. У свою чергу, фахівець із фінансів та фінансового права, Л. А. Савченко, зазначає, що фінансовий моніторинг – різновид державного фінансового контролю зі своєю специфікою щодо його проведення. Даний вид контролю здійснюють уповноважені на це органи держави, в обов'язки яких входить відстеження фінансових потоків та недопущення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом [7, с. 136]. Відповідно до діючого законодавства, під державним фінансовим моніторингом необхідно розуміти комплексні заходи, які реалізовуються суб'єктами державного фінансового моніторингу та мають на меті виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму [1].

Підтримуючи думки фахівців, вважаємо, що відносини, які виникають у сфері фінансового моніторингу, належать до категорії фінансово-правового поля з наступних причин.

По-перше, під визначення фінансового моніторингу потрапляють суспільні відносини, одним із суб'єктів яких є уповноважений орган держави або інший суб'єкт, який виконує державні функції, наділений в силу закону повноваженнями давати вказівки іншому суб'єкту.

На даний момент такими уповноваженими органами держави в сфері фінансового моніторингу є Держфінмоніторинг і наглядові органи. До уповноважених організацій, які виконують делеговані публічні функції, слід віднести суб'єктів фінансового моніторингу. Іншими словами, мають місце вертикально-владні відносини, які стосуються предмета фінансового права.

На можливість віднесення суспільних відносин в сфері фінансового моніторингу до предмету регулювання фінансового права вказує і той факт, що комплекс заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу, що є сутністю фінансового моніторингу, регулюється нормами фінансового права.

По-друге, методом правового регулювання суспільних відносин у сфері фінансового моніторингу виступає імперативний метод, який встановлює вертикальні правовідносини між: 1) Держфінмоніторингом і наглядовими органами; 2) Держфінмоніторингом і наглядовими органами, з одного боку, і суб'єктами фінансового моніторингу, з іншого боку, наприклад, при проведенні перевірок дотримання суб'єктами фінансового моніторингу законодавства про протидію легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму; 3) суб'єктами фінансового моніторингу та їх клієнтами при виконанні функції в сфері фінансового моніторингу, наприклад, при вимозі про надання інформації про проведену операцію або реалізації права на зупинення виконання операції [3].

По-третє, об'єктом фінансового моніторингу, як було сказано раніше, виступають, перш за все, операції з грошовими коштами. Незважаючи на те, що контролю підлягають також операції з іншим майном, слід зазначити, що саме гроші є тим фінансовим інструментом, який легше «відмити». Іншими словами, об'єктом фінансового моніторингу виступають фінансові відносини. У свою чергу, саме фінансові відносини є об'єктом регулювання фінансового права.

Рекомендації FATF 23 (2012 р.) [6] зумовили прийняття нового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброй масового знищення» (далі – Закон) [1], тим самим розширили коло суб'єктів первинного фінансового моніторингу в нашій державі. У зв'язку із цим, до кола суб'єктів первинного фінансового моніторингу входять, окрім банків, страхових компаній, фондових бірж та інших учасників фінансового ринку ще й аудитори, аудиторські фірми, фізичні особи – підприємці, які надають послуги з бухгалтерського обліку.

Відповідно до нового законодавства нові суб'єкти фінансового моніторингу зумовили необхідність розробки та опрацювання на найвищому рівні (державному) ефективних моделей взаємодії аудиторів (суб'єктів) та Міністерства фінансів України (регулюючий орган). Критерій «чистоти» операцій, тобто ознак, при наявності яких фінансова операція потрапляє під підозру в тому, що в ній можуть бути замішані «брудні» гроші, встановлені законом на підставі рекомендацій FATF та підлягаються на такі дві групи: 1) ознаки для виявлення операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу; 2) ознаки операцій, що підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу.

Згідно Закону (ст. 8) – виконання обов'язків в аудиторській сфері (суб'єкта первинного фінансового моніторингу) забезпечується аудиторами, аудиторськими фірмами, суб'єктами господарювання, які надають клієнтам бухгалтерські послуги, у тому випадку, якщо вони задіяні у фінансові операції для задоволення вимог свого клієнта відносно таких напрямків (Рекомендації FATF 22 (2012 р.) [1, 8]:

- 1) здійснення операції купівлі-продажу нерухомості чи потребі в управлінні активами клієнта;
- 2) потреба в управлінні банківським рахунком або рахунком у цінних паперах;
- 3) необхідність зачленення коштів для утворення нової юридичної особи та для забезпечення її грошовими коштами;
- 4) створення нової юридичної особи та супроводження її процедурою аудиту чи управління;
- 5) здійснення купівлі-продажу юридичних осіб (корпоративні права).

Передусім зазначимо, що фінансова операція підлягає аналізу на основі наступних критеріїв: економічний сенс і мета фінансової операції; вид активу або форма розрахунку при проведенні фінансової операції, а також сума фінансової операції; відповідність фінансової операції характеру та змісту діяльності учасника операції; місце знаходження, місце проживання або місце перебування осіб, які проводять операцію, або вигодонабувачів, їх сфера і період діяльності; предмет договору між учасниками операції, а також фінансові інструменти, використовувані під час проведення операції.

Проаналізуємо детальніше кожне із розглянутих вище положень та визначимо особливості здійснення фінансового моніторингу у сфері аудиторської діяльності в цілому.

При здійсненні операції купівлі-продажу нерухомості укладається відповідний договір купівлі-продажу. У ст. 655 ЦК України зазначається, що відповідно до укладеного договору мова йде про передачу майна та отримання грошових коштів. Даний договір купівлі-продажу укладається у письмовій формі і підтверджується обов'язково нотаріально (ст. 657 ЦК України). Якщо аудиторська фірма приймає в цьому участь, то повинна виконувати обов'язки відповідно до законодавства [5, с. 523].

Щодо питання управління банківським рахунком, як і управління активами за дорученням клієнта, то тут необхідно зазначити, що в нашій країні управління банківським рахунком не прописане як один із видів професійної діяльності, не закріплено під конкретну нормативно-правову категорію. Лише за дорученням клієнта зводиться до елементарної процедури «cash management» [4, с. 331]. Саме тому адвокати, адвокатські фірми повинні виконувати свої функції у сфері фінансового моніторингу.

Утворення нової юридичної особи також відбувається із залученням певної суми коштів та нотаріального посвідчення. Відповідно до ст. 115 ЦК України грошові кошти або цінні папери є внеском до статутного фонду, а також і майно [5, с. 529]. У даній ситуації грошова оцінка майна може бути здійснена за допомогою аудитора чи аудиторської фірми. Адже експертна перевірка може бути виконана безумовно за участю аудитора чи аудиторської фірми також за згодою учасників. З іншого боку, аудитори чи аудиторські фірми можуть надавати безпосередньо певні консультації щодо залучення необхідної суми коштів для створення юридичної особи, зокрема із приводу кредитування банківською установою. Звідси може випливати і управління банківським рахунком за дорученням клієнта. Знову ж таки, у даній ситуації повинне бути безумовне виконання закону в аспекті фінансового моніторингу.

Новелою Закону є конкретизація, більш повне уточнення щодо того, що аудит підпадає під забезпечення діяльності юридичних осіб. Аудиторська діяльність у сфері фінансового контролю підпадає під сферу регулювання Закону України «Про аудиторську діяльність», ГК України, інших нормативно-правових актів та стандартів. Під аудитом згідно чинного законодавства необхідно розуміти перевірку даних бухгалтерії, зокрема фінансових звітів суб'єкта господарської діяльності. Мова йде відносно висловлення цілком обґрутованої незалежної думки щодо достовірності даних [2].

Аудитори, аудиторські фірми як суб'єкти фінансового моніторингу з протидії легалізації незаконних доходів як інструменту державного регулювання фінансових відносин повинні у своїй професійній діяльності керуватися відповідними принципами, а саме: незалежність, системність, об'єктивність, неупередженість, максимальна точність. Беручи до уваги навіть те, що до обов'язків аудиторів (аудиторських фірм) не належить розробка особистих критеріїв оцінки ступеня ризику та методології управління цими ризиками, вважаємо, що вказані суб'єкти все одно повинні ідентифікувати ці ризики, встановити максимально точні критерії підозріlostі фінансових операцій

та здійснити їх класифікацію, тобто класифікувати своїх клієнтів, враховуючи ці ризики. Відповідальність аудиторів не повинна мати на меті тільки виявлення «брудних» грошей. Мова передусім йде про конфіденційність та за-безпечення професійної таємниці.

Якщо говорити про фінансову сторону, зокрема її правову регламентацію, то оплата професійних послуг аудитора залежить від складності, якості, досвіду, відповідальності та кваліфікації аудитора, обсягу послуг. Аудитор не має права отримувати плату за послуги готівкою понад встановлені норми розрахунків. Аудитор зобов'язаний заздалегідь обумовити з клієнтом і письмово закріпити в договорі умови оплати. Сумніви в дотриманні професійної етики викликає ситуація, коли плата одного клієнта складає всю або більшу частину річної виручки аудитора. Саме тому аудитори зобов'язані попередити клієнта про можливі наслідки в разі порушення податкових зобов'язань, надавати рекомендації в сфері оподаткування тільки в письмовій формі, дотримуватися податкового законодавства і уникати його порушення в своїх інтересах або в інтересах інших осіб. Особливо важливо утримуватися від свідомої фальсифікації, сприяючи ухиленню клієнта від виконання податкових зобов'язань. Про виявлені в ході проведення обов'язкового аудиту факти порушення податкового законодавства, помилок в розрахунку і сплати податків аудитор зобов'язаний в письмовій формі повідомити відповідні органи.

На нашу думку, до числа основних чинників, що сприяють відмиванню «брудних» грошей в нашій країні, можна віднести:

- 1) недосконалість механізмів контролю та моніторингу за діяльністю фінансових інститутів;
- 2) недотримання міжнародних стандартів регулювання фінансової діяльності, розроблених спеціалізованими міжнародними організаціями;
- 3) поширення корупції серед державних виконавчих, судових і навіть правоохоронних органів влади;
- 4) неможливість або обмежені можливості обміну фінансовою інформацією з іноземними правоохоронними органами;
- 5) в аспекті здійснення фінансового моніторингу такими спеціально визначеними суб'єктами, як аудитори, аудиторські фірми не до кінця розроблені змістовні, логічні нормативні ув'язки щодо оцінки ступеня ризику.

Фінансовий моніторинг об'єднує в собі функції декількох підсистем управління: аналізу, обліку, контролю, діагностики та регулювання. Крім цього, фінансовий моніторинг є центральною ланкою системи протидії легалізації незаконних доходів, одержаних злочинним шляхом. Об'єктом фінансового моніторингу виступають, перш за все, операції з грошовими коштами. Фінансовий моніторинг, хоча і опосередковано, але пов'язаний із діяльністю державних органів щодо акумулювання, розподілу та використання централізованих фондів грошових коштів, яка, в свою чергу, є предметом фінансового права.

Одним з основних напрямків реалізації методів фінансового моніторингу такими суб'єктами, як аудитори, аудиторські фірми є підбір контрольних індикаторів. На практиці немає необхідності постійного відстеження всіх можливих фінансових індикаторів, а можна обмежитися тільки ключовими показниками, які визначаються об'єктом моніторингу. З іншого боку, фінансові індикатори повинні відповідати наступним принципам: узгодженість даних; достатність і достовірність; простота і наочність. З позиції галузі фінансового права повинні бути прописані нюанси щодо законодавчо закріплених дозволених прийомів оцінки ризикованості фінансових операцій та відповідальності за умисне здійснення похибки. В залежності від цього і повинна бути встановлена міра відповідальності.

Вважаємо, що суттєво поліпшити сферу організаційно-методологічного забезпечення діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу (аудиторів, ауди-

торських фірм) можна таким чином: здійснити прив'язку норм законодавства у сфері аудиторської діяльності до норм антикорупційного законодавства; за допомогою ві-

тчизняних та міжнародних спеціалістів-аудиторів розробити методики легалізації «брудних» доходів із більш точним набором індикаторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 50-51. – Ст. 2057.
2. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22 квітня 1993 року № 3125-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 23. – Ст. 243.
3. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 червня 2015 року № 537 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.golovbukh.ua/regulations/8451/470355/>
4. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» / Губенко А. Г., Лошицький М. В., Бичкова С. С., Котляревський Я. В. – К. : Baite, 2015. – 816 с.
5. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України в 2 томах / Дзерка О. В., Кузнецова Н. С., Луць В. В. – 2013. – 729 с.
6. Рекомендації FATF 22 (2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.sdfm.gov.ua/content/file/site_docs/2012/22.03.2012/1.pdf
7. Савченко Л. А. Правові основи фінансового контролю : навч. посіб. / Л. А. Савченко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 504 с.
8. Фінансове право : учебник / [отв. ред. Н. И. Химичева]. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2002. – 733 с.

УДК 342.951

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЦЕНТРАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

ADMINISTRATIVE LEGAL STATUS OF THE CENTRAL ANTI-CORRUPTION BUREAU REPUBLIC OF POLAND

Якубовський Р.В.,
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного права та європейської інтеграції
юридичного факультету
Тернопільський національний економічний університет

У статті здійснено аналіз завдань, повноважень та організації Центрального антикорупційного бюро. Встановлено, що працівники Бюро в процесі реалізації визначених завдань проводять оперативно-розшукові, слідчі, аналітично-інформаційні та контрольні заходи, а також здійснюють превентивну діяльність по запобіганні корупції.

Ключові слова: корупція, Центральне антикорупційне бюро, оперативно-розшукові заходи, слідчі заходи, аналітично-інформаційні заходи, контрольні заходи, превентивна діяльність.

В статье проведен анализ задач, полномочий и организации Центрального антикоррупционного бюро. Установлено, что работники Бюро в процессе реализации определенных задач проводят оперативно-розыскные, следственные, аналитическо-информационные и контрольные мероприятия, а также осуществляют превентивную деятельность по предотвращению коррупции.

Ключевые слова: коррупция, Центральное антикоррупционное бюро, оперативно-розыскные мероприятия, следственные мероприятия, аналитическо-информационные мероприятия, контрольные мероприятия, превентивная деятельность.

The article analyzes the tasks, authority and organizing of the Central Anti-Corruption Bureau. Central Anti-Corruption Bureau in Poland emerged as the central anti-corruption agency, which deals with combating corruption. Bureau is a special service for fighting corruption in public and economic spheres, particularly in state and local-level institutions, as well as to combat activities that harm the economic interests of the state.

Central Anti-Corruption Bureau is headed by the chairman. Chairman manages the office in person or through his deputies. Chairman of the bureau may be dismissed only in cases specified by law. These include: voluntary resignation, failure of conditions governing the appointment of the chairman or his health. Chairman of the Central Anti-Corruption Bureau and his deputies do not have the immunity that would protect them from criminal or civil liability, regardless of the performance of professional duties or due to other circumstances. At the same time, all employees are protected by law in cases requiring the use of specific operational measures such as test purchases, under the same conditions as the police officers and other services.

Established that the Central Anti-Corruption Bureau was created as a special service and this in turn points to the fact that this institution must be closed.

Bureau cooperates with many international organizations and law enforcement agencies of other countries. It is noted that the purpose of cooperation bureau is to exchange best practices and knowledge on corruption, solutions and tools that operate abroad, as well as current exchange of information related to the operational-search activities conducted services in other countries.

Found that office workers in the implementation of certain tasks carried out operative search, investigative, analytical and information measures, control measures and carry out preventive activities to prevent corruption.

Key words: corruption, Central Anti-Corruption Bureau, operative search measures, investigative measures, analytical and information measures, control measures, preventive activities.